

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

גל חלשיו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

תרגום אשכנזי

פֶּאָר פּוּנאַל פֶּאָרבייא קאַם ; אונד ער הינקטע אָן זיינער היפֿטע. (לג) דאַרום עססען דיא קינדער ישראל ניכט דיא שפּאַננאָדער (הנשה דעם איז בערשפרונגס) וועלכע אויף דעם באַללען דער היפֿטע איזט ביז אויף דען הייטיגען טאַג ; ווייל ער אָן דען באַללען דער היפֿטע יעקב'ס, אָן דיא שפּאַננאָ אָדער געריהרט.

לג (א) אַלס יעקב זיינע אויגען

וישלה לב לג

פּוּנאַל וְהוּא צִלַע עַל-יִרְכּוֹ ; (לג) עַל-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הַנְּשִׂא אֲשֶׁר עַל-כֶּף הַיָּרֵךְ ; עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכֶף-יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנְּשִׂא : לג (א) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֲשׂוּ בָא וְעִמּוּ אַרְבַּע מְאוֹת אִישׁ וַיַּחֲזִק אֶת-

הילדים

אויפֿהוב, זאַה ער עשו אַנקאַממען מיט פֿיער הונדערט מאָן, דא טהיילטע ער

תרגום אונקלוס

ר ש י

פּוּנאַל וְהוּא מְטַלַע עַל יִרְכִיָּה : (לג) עַל-כֵּן לֹא אֲכָלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַח גִּידָא דְנִשְׂיָא דִּי עַל פְּתֵי יִרְכָא עַד יּוֹמָא דְהַדִּין אַרְי קָרִיב בְּפִתֵי יִרְכָא דִיעַקֵב בְּגִידָא דְנִשְׂיָא : לג (א) וְזָקַף יַעֲקֹב עֵינֹהֵי וַחֲזָא וְהָא עֲשׂוּ אַחֵי וְעִמִּיָּה אַרְבַּע מְאַה גְבָרָא וּפְלִיג

והוא זולע. היה זולע כשזרחה השמש; וזרח לו השמש. ל' בני אדם הוא כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השחר זהו פשוטו: (לג) גיד הנשה. ולמה נקרא שמו גיד הנשה לפי שגשה ממקומו ועלה והוא ל' קפילה וכן נשחף גבורתם (ירמיה נ"א) וכן כי נשני אלהים את כל עמלי (בראשית מ"א):

ואח

ב א ו ר

לכד מערב, ושייך לומר וזרח לו השמש: פנואל, פניאל ביו"ד ופנואל ביו"ו אחד הוא, כי אותיות אהו"י מתחלפות; והוא צלע על ירכו, עתה כשהיה השמש ראוהו זולע על ירכו, כמו ויהי בנקר והנה הוא לאה (בראשית נ"ט כ"ה), כי עד עכשיו לא נודע שהיא לאה, (הרשב"ם): צלע, נקרא הפסח כן לפי שהולך על כדו אחד ולפי שהללעות שני גדדין הימין והשמאל כנה לך כל דבר בלשון זלע: (לג) על כן לא יאכלו, לזכרון גבורתו של יעקב ונס שעשה לו הקב"ה שלא מת, (הרשב"ם), וכן פי' הראב"ע, והנה לפי פשוטו אין זה כווי, רק שעורו, ע"כ אינם אוכלים בני ישראל את גיד הנשה, וכן מתורגם בל"א, ובאמת הכווי ה' במחן תורה, לפי שבשעת מעשה לא נקראו עדיין בני ישראל כי אס בני יעקב, אלא שמה כתבו במקומו להודיע הטעם שנאסר להם, כת"ק דר' יהודה בחולין (דף ק' ע"ב וק"א ע"ב), ואולם בעבור שאמר עד היום הזה משמע לפי פשוטו שאף שלא נלטו בני יעקב ע"ז, הם נהגו מעולם שלא לאכלו לזכרון נס אביהם, אך בסניני נאסר להם מפי הקב"ה, וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה שם, ועפ"י חז"ן דבריו: הנשה, ארז"ל כי נקרא כן שגשה ממקומו ועלה, ופירש"י לשון קפילה, וכן נשחף גבורתם (ירמי' נ"א ל'), וכן נשני אלהים את כל עמלי (בראשית מ"א כ"א), וכן מתורגם בל"א: הַיָּרֵךְ, טעמו למטה ברי"ש, וכן גִּידָא מזה (נמדבר כ"ב כ"ד), וכן גִּידָא, ובשירך דבוק נהפך להיות פתח קטן (כ"ל סגול) וטעמו באות רחשונה, ירך יעקב, ירך המאנן (שמות מ' כ"ב וכ"ד), (הרשב"ם), והם ארבעה שרשים שבאים בנפרד על משקל פֿעֵל, ובסמיכות ע"מ פֿעֵל, או פֿעֵל, והם גִּידָא, גִּידָא, יָרֵךְ, קָחָף.

ראשונה

וישלח לג

הילדים על-לאה ועל-רחל ועל
שתי השפחות: (ב) וישם את-
השפחות ואת-ילדיהן ראשנה
ואת-לאה וילדיה אחרנים ואת-
רחל ואת-יוסף אחרנים: (ג) והוא

תרגום אשכנזי רנד

ער זיינע קינדער איין, אויף
לאה, אויף רחל אונד אויף
דיא ביידען מעגדע, (ב) שטעלל-
טע דיא מעגדע אונד איהרע
קינדער פֿאַרנע און, לאה אונד
איהרע קינדער הערנאך, אונד
רחל אונד יוסף צו לעטצט;
(ג) ער אַבער גינג פֿאַר איהנען

הער

עבר

ר ש י

תרגום אונקלוס

יח בננא על לאה ועל רחל ועל תרתיין לג (ב) ואת לאה וילדיה אחרונים
לחינתא: (ג) וישוי יח לחינתא ויח בנייהן

קדמיחא ויח לאה ובנהא בתראין ויח רחל ויח יוסף בתראין: (ג) והוא עבר קדמיהון

עבר

עבר

וסגיד

ב א ו ר

לג (ב) ראשונה, שם המקרה, ופירושו בתחלה כמו ראשנה יסעו (במדבר ב' ט'), ויש
לפרש שהוא תאר ושם אל כל אחת מהשפחות, ושעורו וישם כל אחת מהשפחות במקום
שחיה ראשונה עם ילדים, וכ"מ ת"א שתרגם קדמחא, וכשהוא שם המקרה יתרגם בקדמיחא,
כמו שתרגם ראשונה יסעו, אבל יב"ע תרגם גם כה בקדמיחא, וכן מתורגם בלשון אשכנז:
אחרנים, שם התאר, ושעורו, שם אותם במקום שיהיו אחרונים, והראשון אין פירושו
אחרונים ממש, רק אחרונים כנגד הראשונים, וכן ת"א ויב"ע בשם התאר, בתראין, ויש לפרש
שנא התאר הא' במקום שם המקרה, ופירושו אחרים, ובא כן כדי לזווגו עם האחרון שהוא
אחרון ממש, וכן תרגם המתרגם האשכנזי, ככוונת שם המקרה, ושינה תרגומו הראשון מן
האחרון נפי הכוונה: ואח רחל וגו', אחרון אחרון מניב, כי אם יהרגו הראשונים אולי ימלטו
האחרונים: והנה למעלה אמר ויחן וגו' לשני מחנות, ויאמר אם יבוא וגו' והי' המחנה הנשאר
לפליטה, והי' זה טרם בא עשו אליו, ובאן כשראה כי עשו הולך לקראתו ועמו ד' מאות איש
לא חלקם לב' מחנות, רק סדרם באופן שיהיו החבניים לאחרונה, אבל הלכו כולם יחד זה אחר
זה, וזאת היא פליטה על יעקב מדוע חזר מעלמו הנכונה, והנה מפרשי הפשט לא העירו על
זה, ומהר"י אברבנאל כתב כי גם מתחלה לא חלק לשתי מחנות רק הלאן והבקד
והמעטלעין, והרחיקם זה מזה, ולא שם נשיו ובניו כ"א במחנה אחד בלבד, גם העביר
המחנה האחד בלבד את מעבר יצק והוא אותם שהיו בו נשיו וילדיו, והוליד אותם אחר
הנחל, שהוא הלד האחר ממה שהי' מפשנתו שיבא עשו, כי הי' אפשר שיבא עשו מלד
האחד

ה מ ע ר

לג (א) ועל רחל, הרב המבאר השתדל לתת סבה מדוע חזר יעקב מעלמו הראשונה לחלקם
לשתי מחנות עיין בדבריו, אולם כבר העיר הרשב"ם (לעיל ל"א ז') על באתו אל אחיך
ו"ל: ומלאת חן בעיניו כאשר אמרת והוא מתוך שמת בניאחך ובתהנתו בלבו אותך, הולך
לקראתך וארבע מאות איש עמו לכבודך והו עיקר פשוטו, אך יעקב לא האמין כי משנת
עשו לטובה כי אם לרעה עכ"ל, ולפ"ו נאמר כי כיון שראה יעקב עשו בא, וארבע מאות איש
אשר אחרו אינם חלוצי לבא כעורכי מלחמה הבין כי אחת נפי שלוחיו שעשו אך לכבודו נמכוון
ולכן נחם על עלתו. ועל סדר ערכם יראה לי כפי פשוטו שגם עוד היום המנהג שאם ילאו
לקראת איש יקר לכבודו אחרון אחרון הכי נכבד הוא, למען ימעלה כבודו מעלה מעלה, ואם
יהיו הנכבדים ראשונה שוב לא ישים עין על הפחותים, ומה שיעקב עלמו עבר לפניהם, זה
להראות

עבר לפניהם וישתחו ארצה
 שבע פעמים עד גשתו עד אחיו:
 (ד) וירץ עשו לקראתו ויחבקו
 ויפל על צווארו וישקו ויבכו:
 (ה) וישא את עיניו וירא את
 הנשים ואת הילדים ויאמר מי

הער, ביקטע זיך צור ערדע
 זיעבען מאהל, אינדעם ער
 הינטראט צו זיינעם ברודער.
 (ד) עשו ליעף איהם ענטגעגען,
 אומארטטע איהן, פיעל איהם
 אום דעו האלו, קיסטע איהן,
 אונד זיא וויינטען. (ה) עשו הויב
 זיינע אויגען אויף, זאה דיא
 ווייבער אינד דיא קינדער,
 אונד שפראך: וואס געהארען

צואריו קרי. נקוד על וישקו
 אלה

די ר ש י

תרגום אונקלוס

וסגיד על ארעא שבע זמנין עד מקרביה
 עד אחוהי: (ד) וירחט עשו לקדמוניה ונפסיה
 ונפל על צוואריה ונשקיה ויבכו: (ה) וירא
 יח עיניה וירא יח נשיא ויח בנאי ויאמר
 מי

(ג) עבר לפניהם. אמר אס יבא אחו רשע
 להלחם ולחם בי תחלה: (ד) ויחנקו.
 נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל
 השתחוואות הללו: וישקו. נקוד עליו ויש
 חולקין בדבר הזה דנרית' דספרייז שדרשו
 נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו אמר
 רבי שמעון בן יוחאי הלכה היא נידוע
 שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו

מ
 לך

ב א ו ר

האחד מהנחל או מלך האחר ממנו, ויעקב שם המטה שלא היו בו הנשים והילדים, מהלך
 שהי' יותר אפסרי וקרוב כפי מחשבתו שיבא עשו, עכ"ד ע"ג עוד שהאריך, והנס יהיו דבריו נגד
 הכתיב שאמר ויעבר את כל אשר לו, ויותר יעקב לבדו (יח"ל אמרו שכתב פנים קטנים), ויותר
 ג"ל שמתחלה חלק גם נשיו וילדיו לפני מחנות (ונכללו במאמר את העם אשר אתו שמשמעו
 בין בניו ונשיו או עבדיו) נעבור שהי' ירא אולי נתמעטו זכויותיו ולא תתקיים ההבטחה והיה
 עיך, ולכן הולך לתחבולה אנושית אולי על ידה יגיל המחנה, ונבואו אל נחל יבק הולך
 לקרנם ולאחדם למחנה אחת, כדי שיעבירם כולם את הנחל, והי' בדעתו שיחלקם עוד לפני
 מחנות אחר שיעבירם, אבל אחר שאבדק איש עמו ונרכהו ויעקב הבין שהי' מלאך אלהים כאשר
 אמר כי ראיתי אלהים פנים אל פנים וגו', הי' לו המראה הזאת והברכה לאות כי יוכל מיד
 עשו, ולכן לא החלם עוד רק סדרם באופן נאות לכל אשה מושיו שם בניה אגלה, ומה שהולך
 לשום את השפחות וילדיהן ראשונה ולאח וילדים אחריהם ורחל ויוסף אחרונים, לדעתי לא
 היתה כוונתו בזה פן יהרגם עשו וינכלו האחרונים, כי איך ינכלו אם לא הרחיקם זה מזה,
 כמו שעשה מתחלה, והמה הולכים קרובים זה לזה, אך חשש על נשיו ועל בניו פן יתפחדו
 מעשו בראותם אותו טרם ידעו כי לשלום בא, והאחרונים אחרי רואם כי לא עשה לראשונים
 דבר לא יפחדו עוד, ולכן שם הכתיב אכלו יותר לאחרונה: (ג) עד גשתו עד אחיו, שעורו
 לדעת המתרגם האשכנזי, שהשתחוה שבע פעמים בעוד גשתו אל אחיו: (ה) מי אלה לך,
 מי

ה מ ע ר

להראות תשוקתו אליו, כאילו מאהבתו כל יוכל להתאפק מלראות פני אחיו: (ג) עד גשתו,
 לדעת הרב ז"ל בשיעור תרגום רמב"מ ז"ל, פי' עד גשתו בעוד גשתו אל אחיו, והרב לא
 תמך את הפירוש הזה בראיות נכונות וישודות נאמנים, אך ידידי ר' יוסף ווייסע נ"י כתב
 באחת מהערותיו וז"ל: מלת ע"ד נהוג בס"ק לפעמים כמו בעוד, ד"מ עד זה מדבר (איוב
 א' י"ט), עד היותי על אדמתי (יונה ד' ב'), עד הזממהם (שופטים ג' כ"ו) וכדומה,
 גולם

וישלה לג

אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך: * (ו) ותגשן השפתות הנה וילדיהן ותשתחוין: (ז) ותגש גם לאה וילדיה וישתחוון ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוון: (ח) ויאמר מי קה כל המחנה הזה אשר פגשתי

ויאמר

חרגום אשכנזי רנה

דיר דיעוע צו? ער אנטוואר טעטע: עס וינד דיא קינדער, וואָמיט גאַטט דיינען קנעכט בעגנאַדיגט האָט. (ו) דיא מענ- דע טראַטען הינצו, זיא אונד איהרע קינדער, אונד ביקטען זיך; (ז) דאָ טראַט אויך לאה אונד איהרע קינדער הינצו, אונד ביקטען זיך; צו לעטצט טראַט יוסף אונד רחל הינצו, אונד ביקטען זיך. (ח) ער

שפראך: וואס ווילסט דוא מיט יענעם גאנצען הירטענלאנער, וועלכעס איך אָנגערטאַע

חרגום אונקלוס

מן אליו לך ואמר בנניא די חן יי ית עבדך: (ו) וקריבא לחינתא איגון ובניהון וסגידא: (ז) וקריבא אף לאה ובניהא וסגידו ובחר בן קריב יוסף ורחל וסגידו: (ח) ואמר מאן לך כל משריתא קדא די ארעית ואמר

לאישיחא

ר ש י

לך. מי אלה להיות שלך: (ז) נגש יוסף ורחל. בכלן האמהות נגשות לפני הבנים אבל ברחל יוסף נגש לפניו אמר אמי יפת חאר שמא יתלה בה עיניו אותו רשע אעמוד כנגד' ואעכננו מלהסכל בה מאן זנה יוסף לנרבת עלי עין: (ח) מי לך כל המחנה. מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך כלומר למה הוא לך פשוטו של

ב א ו ר

מי אלה להיות שלך, שאל אם הם בניו או עבדיו ובני ביתו: הילדים אשר חנן וגו', הרמז'ן פי' שאל על הנשים ועל הילדים וענה הילדים אשר חנן אלהים את עבדך דרך מוסר כי לא רצה לומר שהן נשוי, והבין עשו שהן אמות הילדים: אשר חנן אלהים את עבדך, נהם, וכן מתוונס בל"א, והוא קרוב לענין מתנה: (ח) מי לך כל המחנה הוה אשר פגשתי, הכלל שלא חמלא מי כ"א על מי מדבר ופירושו מי הוא ששיגרת לו כל המחנה הזה שלך אשר פגשתי והם העדרים ששלמת, ולשון הרמז'ן הנה עבדי יעקב עשו כאשר לוח אותם ולא רצה לקבל מהם, או שהוא נגאוותו ועברתו לא דבר עמם ולא שאלם למי אתה ואנה חלך והם יראו מגשת אליו, יאמר עמה מי לך כל המחנה הזה, כי חשב שהם ליעקב מדברי השלטים הראשונים או שאלה השלוטים הגידו בן במחנה עשו, או שאין אדם אחר בדרך שהוא להיות לו כן, ועם מי

ה מ ע מ ר

כולם שיעורם בעוד, וכן ער בזיבור השליכה לא, הוא כמו בעיד לא, ד"מ עד לא עשה ארץ וחולית (משלי ח' כ"ו), ולפעמים יבוא יחס המלטרף בין שניהם עד אשר לא תחזק השמש (קהלת י"ב ב'), עד אשר לא ירחק מכל הזהב (שם שם ו'), ומזה בל' חז"ל עד שלא שקעה שמשו של עלי (יומא ל"ח ע"ב), עד שלא קדשו בכלי (מנחות פי"ב מ"א) ובי"ב, וכן בסדר התפלה אתה הוא עד שלא נברא העולם, שיעורו בעוד לא נברא העולם כמ"ס; והחכם בן זאב התעלם מן הראיות שנתתי ושגש נוסח התפלה על לא דבר (עיין תקוני תפלה שלו) כמו שהעיר כבר הר"ר שד"ל בב"ה לע לשנת תקפ"ט לך קל"ב, ובאמת כל לשון התפלה ההיא נוסד בלשון המדרש שמות רבה פי"א יסיר, עד שלא נברא העולם היית אתה, ומשנראת אותה, אתה הוא עב"ל, והדברים נאשנים מאד.

וַיֹּאמֶר לְמַצְאֵתָן בְּעֵינַי אֲדָנָי:
(ט) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ יִשְׁלַח לִי רַב אֲחִי יְהִי
לָךְ אֲשֶׁר-לָךְ: (י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
אֶל-נָא אִם-נָא מְצֵאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ
וְלָקַחְתָּ מִנְּחָתִי מִיָּדַי כִּי עַל-כֵּן

ראיתי

פען? ער אנטווארטעטע: רא-
מיט איד גנאדע פֿינדע אין מי-
נעם העררן אויגען. (ט) עשו
שפראך: איד האבע גענוג,
מיין ברודער! בעהאלטע, וואס
דוא האסט. (י) יעקב אבער
שפראך: אָניין! ווען איד גנא-
דע אין ריינען אויגען געפֿונדען,
זאָ ניממסט דוא מיין געשענק
פֿאָן מיינער האַנד, דיאווויל

ר ש י

תרגום אונקלוס

לְאִשְׁכַּחַת רַחֲמִין בְּעֵינַי רַבּוּנִי: (ט) וַיֹּאמֶר
עֲשׂוּ אִיתְּ לִי סְגִי אֲחִי אֶעֱלַח בְּדִי לָךְ: (י) וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב בְּבָעוּ אִם כָּעַן אֲשַׁבְּחִית רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ
וְתִקְבִּיל תְּקָרֹבְתִי מִן יָדַי אֲרִיעַל בֶּן חַוְיָחִינוּן
לאשך

אל מקרא על מוליכי המנחה. ומדרשו
כתות של מלאכים פגע שהיו דוחפין אותו
ואת אנשיו ואמרים להם של מי אתם
והם אומרים להם של עשו והן אומרים
הנו הכו ואלו אומרים הניחו בנו של יצחק
היא ולא היו משגיחין עליו. בן בנו של
אברהם ולא היו משגיחין. אחיו של יעקב
הוא אומרים להם א"כ משלנו אתם:

(ט) יהי לך אשר לך. כאן הודה לו על הנכרות: (י) אל נא. אל נא תאמר לי כן: אם נא
מנחתך חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך וגו'. כי כדאי והגון לך שתקבל
מנחתי על אשר ראיתי פניך והן חשובין לי כראיית פני מלאך שראיתי שר שלך ועוד על שנתרלית
לי למחול סורמני. ולמה הזכיר לו ראיית המלאך כדי שיתירא הימנו ויאמר ראה מלאכים
וניכול איני יכול לו מעתה:

ותרלני

ב א ו ר

מי לך כל המנחה הזו, כלומר מי זה לך, שתשלח לו כל אלו, כלומר מי הוא הגדול אלך
שתשלח לו כל אלה, והוא ענהו למלא חן בעיני אדני כי אתה הגדול והאדון לעיני עב"ל:
(י) אל נא, תאמר לי כן, וכו' לא תימא כן, וכן מתורגם בל"א, ואתקלוס לא תרגם
מלת אל, רק מלת נא, בנעו, ונא הכ', כען, ואולי דעתו כדעת הנגיד שהביא הראב"ע
בפ' וירא בפסוק ויאמר לוט אליהם (בראשית י"ט י"ח) ע"ש: אם נא וגו' ולקחת וגו', פי'
אם מנחתי חן בעיניך, אזי תקח מנחתי מידי: כי על כן דאיתך פניך וגו', אשר לו תקח
מנחתי מידי בעבור שראיתי פניך שהם לי כראת פני אלהים ותרלני בקבלת המנחה, כאשר
האלהים רוצה את יראיו בקבלת מנחתם וקרבתם, כענין ונראה לו (ויקרא א' ד'), עולותיהם
וזנחיהם לרלון על מזבחי (ישעי' נ"ו ז'), מלשון יהי רלוי אחיו (דברים ל"ג כ"ד), ואור פניך
כי רליתם (תהלים מ"ד ד'), כי רלו עבדיך את אנניה (שם ק"ב ע"ו), (וכן כל ל' רצה ורלון
שנמקרא ענינו הסגרת הפנים בל"א (ווקהגפחלוען בעלזיגען) והוא הפך האף), ורש"י כתב
על שנתרלית למחול לי על סורמני, ותרלני, נתפייסת לי ונבר אמרתי שאיננו טוב שיהי' לו
מזכיר עון, (הרמב"ן), ופתחות הוי"ו ותרלני מורה על העבר שקבלו בסבר פנים יפות כפי'
רש"י ולא על בקשת קבלת המנחה שבוה ידע שיתרלה לו כפי' הרמב"ן, וגם אתקלוס תרגם
על העבר, ויותר מסורש בתיב"ע, דהא אתרעיתא לי, (ואולי יפרש הרמב"ן שהוא עמיד מורכב
עם העבר, דהיינו אשר שחקבל מנחתי יהיה הרליון כבר בעבר כי בלי ספק אם תקבל מנחתי
מרוצה אתה לי קודם קבלתה כי בלא"ה לא תקבלה, כמ"ש בפ' וימי בפסוק ומולדתך וגו'
(בראשית מ"ח ו') ע"ש), ועל דבר קושית הרמב"ן כי לא טוב להזכיר העון, הנה אתקלוס
וינ"ע לא הזכיר, וכן המתרגם האשכנזי נאמר מזה כי אין הכוונה לדעתם רק על הרלון
גרידא

ראיתי פניה כראת פני אלהים
וחרצני: (יא) קחנא את ברכתי
אשר הבאת לך כי חנני אלהים
וכי יש לי כל ויפצרו בו ויקח:
(יב) ויאמר נסעה ונלכה ואלכה

לנגד

איך דיין אנטליטיץ געזעהען,
וויא מאן דאז אנטליטיץ איינעם
געטטליכען וועזענס זיעהעט,
אונד דוא האסט מיך גיטיג
אויפגענאמען. (יא) נים דאך
מיינען זעענען אן, וועלכער
דיר איבערבראכט ווארדען,
דען גאטט האט מיך בעגנא
דינט, אונד איך האבע אללעס
גענוג. אלס ער זעהר אין איהן

דראנג, נאהם ער עם אן. (יב) עשו שפראך: לאס אונז נוצעהר רייזען, אונד אונזערן

חרגום אונקלוס

ר ש י

לאפק בחיוזי אפי רברביא ואתרעית לי:
(א) קביל בען יח תקרובתי די אתותיאח לך
ארי רחס עלי קדם יי וארי אית לי כולא
ואתקיי ביה וקביל: (ב) ואמר טול ונהך

וחרנו. נתפייסת לי. וכן כל רזון שנמקרי
לשון פיוס אפיוזימ"נטו בלע"ז: כי לא
לרזון יהיה לכס (ויקרא כ"ב). הקרבנות
נאות לפייס ולרזות. וכן שפתי לדיק
ידעון רזון (משלי י') יודעים לפייס
ולרזות: (יא) ברכתי. מנחתי מנחה זו
הנאה על ראיית פנים ולפרקים אינה

ואיהך

נאה אלל לשאלת שלום וכל ברכה שהיא לראיית פנים כגון ויברך יעקב את פרעה. עשו אתי ברכה
דסנחריב (מלכים ב' י"ח) וכן לשאל לו לשלום ולברכו דתועי מלך חמת (שמואל ב' ח') כולם לשון
ברכה שלום הן שקורין בלע"ז של"ד אר אף זו ברכתי מו"ן של"ד: אשר הובאת לך. לא טרחת בה ואני
יגעתי להניע עד שנאה לידך: חנני. וזן ראשונה מודגשת לפי שהיא משמשת במקום שני כגון שהיה
לו לומר חנני שאין מנן בלא שני כגון והי' לשימוש כמו עשני זכדני: יש לי כל. כל ספוקי ועשו דבר כל'
גאווה יש לי רב יותר ויותר מכדי לרכי: (יב) נסעה. כמו שמעה סלחה שהוא כמו שמע סלח אף כאן

באור

גרידא, כי אמר אליו שנחשב בעיניו לשר גדול וטוב לו רזונו ויקר בעיניו אהבתו אותו: אלהים,
את רברביא, ויב"ע תרגם מלכא, וכן פירש"י והראב"ע, וכן מתורגם בל"א, וכלם מודים
שזינונו על השם ב"ה ולכן הוא חול לענין בתיבת ס"ת כמ"ש במס' סופרים (פ"ד הלכה ה'),
כמ"ש בת"ס שלי: וחרצני, לשון רש"י נתפייסת לי, וכן כל רזון שנמקרא לשון פיוס אפיוזימ"נטו
בלע"ז (ובל"א בעוענפטטיגונג), הקרבנות נאות לפיוס ולרזות, וכן כי לא לרזון יהיה לכס
(ויקרא כ"ב ב'), שפתי לדיק ידעון רזון (משלי י' ל"ב), יודעים לפייס ולרזות עכ"ל:
(יא) ברכתי, מנחתי, מנחה זו הנאה על ראיית פנים, ולפרקים אינה נאה אלל לשאלת
שלום, וכל ברכה שהיא לראיית פנים כגון ויברך יעקב את פרעה (בראשית מ"ז י'), עשו אתי
ברכה (מלכים ב' י"ח ל"א) דסנחריב, וכן לשאל לו לשלום ולברכו (שמואל ב' ח' י') דתועי
מלך חמת כולם לשון ברכה שלום הן שקורין בלע"ז של"ד אר אף זו ברכתי מו"ן
של"ד (ובל"א חיון גרוס), (רש"י): ולשון הרמב"ן את ברכתי, המנחה וכו', ויקראו המנחה
ששלח האדם לרזונו ברכה, כי הוא שולח מאשר בך אותו השם כענין אשר ברכך ה' אלהיך
חמן לו (דברים ט"ו י"ד), כאשר אמר למעלה מן הנא גידו, והמנחה אשר התנו בה למלך
דבר ידוע תקרא מס, עכ"ל: הבאת, בא עם התי"ו להודות על הנקבה במקום ה"א הבראה,
כמו כי אולח יד (דברים ל"ב לו), במקום אולה, וקראת אתכם (שם ל"א כ"ט), במקום
וקראוה, ורכים כן, וקנון הה"א הוא ת"ג במקום שורק: חנני, נו"ן ראשונה מודגשת לפי שהיא
משמשת במקום שתי נוני"ן שהי' לו לומר חנני שאין מנן בלא שתי נוני"ן והשלישי לשמוש, כמו
עשני זכדני, ונא התי"ת נפת"ח כדרך הנסולים שהס"פ בו פתוחה כגון הקל כעבור הדגש
שחרינו: יש לי כל, כל ספוקי: ויפצרו בו, עיין מ"ש בפ' וירא (י"ט ג' וט') פי' המלה,
ובאור המאמר לדעת המתרגם האשכנזי כן הוא, וכשהפכיר בו לקח: (יב) נסעה, כמו שמעה

לנגדה: (יג) ויאמר אליו אדני ידע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן: (יד) יעבר-

וועג פארטועטצען; איד ווילל נעכען דיר געהען. (יג) יענער אנטווארטעטע: מיין הערר ווייס, דאס ריא קינדער צארט זינד, אונד דאס איד אויך ביים קליינען אונד גראסען פיעה פיר ריא שוועבליכען זארגען

מוס; ווען מאן זיא איינען טאג איבערטרייבט, זא שטירכט אללעס קליינע פיעה. (יד) מיין

תרגום אונקלוס

ר ש י

ואיהך לקבלה: (יג) ואמר ליה רבוני ידע ארי ינקיא רביכין וענא ותורי מניקחא עלי ואם אדחוקיבון יומא חד וימוחון כל ענא:

נסעה כמו נסע והנו"ן יסוד בתיבה ותרגו' של אונקלוס טול ונהך, עשו אמר ליעקב נסע מכאן ונלך: ואלכה לנגדך. בזה לך טובה זו אעשה לך שאחריך ימי מהלכתי ללכת לאט כאשר אתה לריך וזהו לנגדך

בזה לך: (יג) עלות עלי. הלחן והבקר שהן עלות מוטלת עלי לנהלן לאט: עלות. מגדלות עולליהן לשון עולל ויונק עול זמי'. ושתי פרות עלות ובלע"ז אנפניטי"ש: ודפקום יום אחד. ליגעס בדרך במרוצה ומתו כל הצאן: ודפקים. כמו קול דודי דופק (שיר ה') נוקס בדלת: (יד) יעבר

ב א ו ר

סלחה, שהוא כמו שצע סלח, אף כאן נסעה כמו נסע, והנו"ן יסוד בתיבה, ותרגום של אונקלוס טול ונהך, עשו אמר ליעקב נסע מכאן ונלך, (רש"י), וכן פירש הראב"ע בנ"ס יש אורחים, וכן פירש הרד"ק בנרשים שרש נסע בנ"ס יש אורחים שהוא לזוי בתוספת ה"א, ויש מפרשים שהוא עתיד והנו"ן מאותיות איה"ן לרכים מ"ב, וכן פי' הרד"ק שם והראב"ע, וכן חרגס יב"ע, נטייל ונהך, וכן מתורגם בל"א: ואלכה לנגדך, בזה לך, טובה זו אעשה לך, שאחריך ימי מהלכתי ללכת לאט כאשר אתה לריך וזהו לנגדך בזה לך, (רש"י), וכן מתורגם בל"א: (יג) כי הילדים רכים, כי הגדול שנהם י"ב שנה יש לו וימים מספר: עלות, הלחן והבקר שהן עלות, מוטלות עלי לנהלן לאט, עלות, מגדלות עולליהן, לשון עולל ויונק (ירמי' מ"ד ז', ואיכה ב' י"א), עול ימים (ישעי' ס"ה כ'), שתי פרות עלות (שמואל א' ו' י'), ובלע"ז אנפניטי"ש, (רש"י), ובל"א (בעקינדערט, יונגע האבען), וא"ת מניקחא, וכן פירש הרד"ק בשרש עול, וכחנן שנקראו הנהמות האניקות בן על שם בנייהם שהם עולים, וכן הנערים בבני אדם נקראו בן עול ימים, התבנת אזה עולה (ישעי' מ"ט י"ד), אבל הראב"ע מפרש בצנין אחר ו"ל, עלות כמו עלות ינהל (שם מ' י"א), והנה החרות שעלו עליהן העתודים על בן נקראו עלות עכ"ל, והוא ג"כ דעת המתרגם האשכנזי, והנה לדעת בולס ימי' עלות חאר, ומחסר ה"א הידיעה כי דרך זרות הוא שחבא הה"א בחתור לנד, אמנם יש לו חברים, את הכבש אחד (במדבר כ"ז ד'), את העגלה חדשה (שמואל ב' ו' ג') ודומיהם, ולכן תיב"ע דמיינקן, בל"ת במקום ה"א הידיעה בדרך הארמי, ויש לפרש כי עלות הוא נשוא, ויהיה יחוס ב' האמרים שזים בנושא ונשוא, כי הילדים הם רכים, והלחן והבקר הן עלות, וכולם מוטלים עלי, אבל בעל הטעמים יתנגד לכל אלו השירותים בעבור שם מונח בעלות, ויראה שהיא מפרש עלות עלי שטרחת הלחן והבקר ומשאם עולים עלי ור"ל שמוטלים עלי: ודפקום, ענין דזייה, ופירושו ואם ידפקום, וכן ונתן לכם אדני לחם לר (ישעי' ל' כ'), פירוש ואם נתן, כלומר אם ידפקום הרועים יום אחד שיטערונו למהרם בצעירך ימותו כל הצאן: ומחוק, פי' או ימותו, והו"ו משאשת להפך העצור ועם זה תשמע גם לקצר המאמרים המתחשבי' בסנה כאשר כתבתי בהקדמה ובצאורי כמה פעמים: ולשון הרמב"ן ומתו כל הצאן, דרך חסלה שהיה לו לומר ומתו כלם, אבל לא יאמר בן על הילדים, וגם לא רנה לומר ומתו סחם על הבקר ועל הצאן כי יחמול על הילדים שלא יהיו במשמע, ולא רנה להאריך ומתו כל הצאן והבקר, או יהיה פירושו כי הילדים רכים ונעשו נערים ויגעו, ולא ירבו ללכת, והלחן והבקר עלות ואם ידפקום ימותו הצאן שם בהמה דקה כי הבקר לא ימות אבל יזיק להם עכ"ל: (יד) יעבר נא ארבי, אל תאריך ימי הליכתך עבור כפי דרכך ואף אם תתרחק: ואני אחנהלה,

נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה
לאמי לרגל המלאכה אשר
לפני ולרגל הילדים עד אשר

הערר געהע נור פאר וינעם
קנעכטע פאראויס, איך ווילל
מיינען לאנגזאמען צוג נאכט'ה
רען, זא וויא דער טראם פארט
קאן, וועלכען איך פאר מיר
האבע, אונד זא וויא דיא קינ-
דער פארט קאנגען, ביז איך

אבא

ר ש י

תרגום אונקלוס

(יד) יעיבר בען רבוני קדם עבדיה ואנא
אדבר בניח לרגל עובדתא די קדמי ולרגל
אשמעה: לאטי. לאטעלי לשון נחת ההולכים לאט (ישעיה ח'). לאט לי לנער (שמואל ב' י"ח):
לאטי. הלמ"ד מן היסוד ואינה משמשת אתנהל נחת שלי: לרגל המלאכה. לפי כורך הליכת
רגלי המלאכה המוטלת לפני להוליך: ולרגל הילדים. לפי רגליהם שהן יכולין לילך: עד אשר

ב א ו ר

תנא מלת אני קודם אל"ף האית"ן האורה ג"כ למ"נ, והוא להפליג הכוונה על המ"בולסורות
הפך הקודם, ר"ל אתה תסע מהר אבל אני אתנהל לאטי: אתנהלה, הכוונה אתנהל עמס,
והה"א שנסוף נוספת מאותיות האמתיות: לאטי, ענינו נחת והיו"ד נוספת, או הוא כנוי
המדבר בעדו (וכ"ה דעת רש"י לאט שלי), וכן תרגם המתרגם האשכנזי, והלמ"ד נוספת
ורני יהודה כתב שהיא שרשית (וכ"ה דעת רש"י), (רד"ק בשרשים שרש אט): לרגל המלאכה,
לפי כורך הליכת רגלי המלאכה המוטלת עלי להוליך, והראב"ע כתב המלאכה, בעבור המקנה
שהוא מלאמתי (כי לפי שהאדם המתעסק בקנין האון כל מעשהו ומלאכתו עליהם אמרו עליהם
מלאכה), והקרב אלי כי פי' המלאכה מה שיכול אדם לעשות בכחו וברשותו, גם הממון יקרא
כך כמו אס לא שלק ירו במלאכת דעהו (שמות כ"ב ז') ומזאת הגזרה מלת מלאך בעבור שהוא
תחת רשות השולח, ויהי לרגל כמו וינכד ה' אתך לרגלי (בראשית ל' ל'), ויתכן להיות לרגל
במשמעו שהולכים על רגליהם עכ"ל, והמתרגם האשכנזי בארו כל"א (טרוס) שהוא כולל כל
דבר שיוליך האדם אחריו ללכבו נעת נסיעתו ממקום למקום: ולרגל הילדים, לפי רגליהם
שהם יכולים לילך: עד אשר אבא אל אדני שעירה, לשון הרמב"ן, היה ליעקב בשוכו אל

ה מ ע ר

(יד) לאטי, הנה אין לנרר כאן אס הלמ"ד לשרש (או למשקל כפי דרכי מן אט) או שהיא
רק לשמוע והוא במקום ב"ת, כלומר אתנהלה כפי מנהגי האט, וכן נראה דעת אונקלוס ויב"ע,
אך יותר נראה שהלמ"ד שרשית והוא כמו לוט מענין וילט פניו (מ"א י"ט י"ג) ובא גם והמלך
לאט את פניו (ש"ב י"ט ס'), ויען שכל דבר הנעשה בלי מהירות הוא בלתי מורגש כל כך
והוא כאלו מכוסה ונסתר, לכן נאמר ההולכים לאט (ישעיה ס' ו'), אך שלפעמים יכול הלמ"ד
השרש (וכמו שבא ללת תמורת ללדת וביולא בו), ומזה ויהלך אט (מלכים א' כ"א ב"ז'),
ואל האטיס (ישעיה י"ט ג'). והנה כוונת הספור הזה מלמד מה שנגלה להראות כי מלאך ה'
חונה סביב ליראיו, עוד יראה לי כי יען שלא היתה מגמת תורתנו לשלח מדניים בין אחים,
בין זרע יעקב ועשו, וזה מבואר כי אף שלא נתן אדום ללבאות ה' לעבור בארצו ויבא לקראתו
בעם כבד וביד חזקה, בכל זאת לא הרשו בני ישראל מאת ה' לקחת נקמתם מאדום ויט ישראל
מעליו, גם זאת לנו התורה לא תתעב אדומי כי אחיך הוא, ולכן תגיד לנו שאף אס נתחלה
שטם עשו את אחיו בעבור הנכורה והנכרות, בכל זאת אס"כ נבמרו רחמיו עליו, ורנה להטיב
עמו ככל אשר לאל ידו, וכבר כתבתי בשם הרשב"ם שעשו מתחלה לטובה ולא לרעה נתכוון,
וכן כתב הראב"ע (לעיל ד') ו"ל: הדרש על נקודת וישקהו טוב הוא לעמיקי משדים, כי לפי
השטם לא קשב עשו לעשות רע לאחיו, והעד ויבכו כאשר עשה יוסף עם אחיו עכ"ל. עד
אשר אבוא, עיין בבאור, אולם לדעתי ענין הפסוקים הוא, כי עשו אמר ליעקב אלנה לנגדך

לעזרך

תרגום אישכנוי

וישלח לג

אָבָא אֶל-אֲדָנִי שְׁעִירָה: (טו) וַיֹּאמֶר
עֲשׂוּ אֲצִיגָה-נָא עִמָּךְ מִן-הָעַם
אֲשֶׁר-אֲתוּ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אֲמַצָּא-
חֵן בְּעֵינַי אֲדָנִי: (טז) וַיֵּשֶׁב בַּיּוֹם
הַהוּא עֲשׂוּ לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה:

צו מיינעם העררן נאך שעיר
קאממע. (טו) עשו שפראך:
זא ווילל איך דען ביא דיר
לאססען פאן דעם פאלקע,
דאז בייא מיר איזט. ער אנט-
ווארטעטע: וואָצו דייעועם?
לאס מיך נור פאר מיינעם
העררן גנארע פינרען. (טז) עשו
גינג דענועלבען טאג וינען וועג

ויעקב

תרגום אונקלוס

ר ש י

יַעֲקֹבָא עַד דִּי אֵיתִי לְוַת רַבּוּנִי לְשַׁעִיר:
(טו) וַאֲמַר עֲשׂוּ אֲשָׁבּוּק בְּעֵן עִמָּךְ מִן עַמָּא
דִּי עִמִּי וַאֲמַר לָמָּא דָּנָן אֲשַׁבַּח רַחֲמִין בְּעֵינַי
רַבּוּנִי: (טז) וְחַב בְּיוֹמָא הַהוּא עֲשׂוּ לְאֹדְרַחֲיָה
לשעיר

אביא אל אדני שעירה. הרחיב לו הדרך
שלא היה דעתו ללכת אלא עד סכות אמר
אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד נוהי
אכלו והוא לא הלך ואימתי ילך בימי
המשיח שנאמר ועלו מושיעים בזה ליון
וגו' (עובדיה א') ומדרשי אגדה יש למרסה
זו רבים: (טו) ויאמר למה זה. תעשה

לי טובה זו שאיני לריך לה: אמלא קן בעיני. ולא תשלם לי עתה שום גמול: (טו) וישב ביים
ההוא עשו לדרכו. עשו לבדו וארבע מאות איש שהלכו עמו נשאטו מאחלו ארז ארז והיכן פרע
להם הקדוש ברוך הוא בימי דוד שנאמר כי אם ארבע מאות איש אשר רכבו על הגמלים (אזיאל
א')

ב א ו ר

ארלו דרך בארן שעיר, והנה אמר לו עשו ולאכה לנגדך שלא יפרד ממנו עד שובו אל אביו
לעשות לו כבוד כנחוה אל ארבו, ויעקב אמר אני אלה לאטי ואדני ישוב אל עיר ממלאהו ואם
אשוב דרך עירו יכבדני וילך עמי בארן יחפון, ולא היה זה נדר ממנו שיבא אליו שאין עשו
לריך לו, ורביתו ראו עוד שלא היה בדעת יעקב לאב דרך שעיר ורלונו היה להתרחק ממנו
כאשר יוכל אבל הרחיב לו את הדרך וגם זו עתת זכאה עב"ל, אבל לא ידעתי איזה דרך היה
לו בארן שעיר שהיה בדרום א"י ורחוק הרבה מן הקו הישר שמן חרן עד באר שבע, ואם
כוונתו שאמר לעשו שאלכו יהיה דרך הר שעיר, וכחז לו כדי להרמיקו מעליו, א"כ תהיה
קרובה לדגת רכותינו שאמרו שאמר לעשו שיבא לגור עם וכתב לו: (טו) ויאמר למה זה,
תעשה לי טובה זו שאיני לריך לה, אמלא קן בעיניך, ולא תשלם לי עתה שום גמול, (רש"י),
וכן פי' הראב"ע, והכוונה ביעקב כי לא היה חפן בהם ובזנותם כלל וכ"ש שהיה בדעתו ללכת
דרך אשפת, (הרמב"ן), ולשון מכלל יופי למה זה אמלא קן בעיני אדני, לעשות לי כל הכבוד
הזה, וכן מדוע מלאתי קן בעיניך להכירני (רות ב' י') עב"ל, אבל טעם הו"ק שנמלת זה
יורה

ה מ ע מ ר

לעורך פן ילחצו עמך יושבי ארץ כנען בראותם את כל הכבוד אשר עשית, ועל זה השיב יעקב
אדני יודע וגו' ולא תוכל ללכת לנגדי, ואמר עוד ואני אצנהלה וגו', כלומר הנה לא באתי
לכבוש את הארץ או לגרש יושביה, רק אצנהלה לרגל האלזנה את לאני ארעה ולא זולת זה,
וזאת לא ירע בעיני הכנענים כאשר הניחו את אבותינו להיות רועים בארץ, לכן יעברו אל אדני
וגו' כלומר ילך לדרכו, ואם גם בעת מן העמים אולי אבוא במזוק לנקש עורה, וכמ' שאירע
באצנהלה עם ד' האלמים או אשים לעורה אל אדני שעירה, וזה הכוונה עד אבוא אל אדני,
ובכל זאת הוסיף עוד עשו לאמר אציגה נא וגו' פן יקרך מלחמה בדרך. והנה לא נודע בבירור
אם קיבל זאת יעקב מידו אם לא, אך האזרחן נראה יותר משארת הענין.

וישלה לג

תרגום אשכנזי רנח

(י) ויעקב נסע סלחה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סלת על-בן קרא שם-המקום סכות: (יח) ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ

צוריק נאך שער. (ח) יעקב אבער ריווע נאך סכות, בוי עמעזיך איין הויז, אונד ויינעם פיעהע מאכטע ער היטמען, דארום נענטט מאן דען ארט: סכות. (יח) יעקב קאם געוונד אין שכם'ס שטאדט אן, וועל-כע אים לאנדע כנען ליענט, אלס

כנען

תרגום אונקלוס

לישעיר: (ח) ויעקב נטל לסכות ובנא ליה ביתא ולבעיריה עבד מטלן על בן קרא עמא דאתרא סכות: (יח) ואחא יעקב שלים יררמא דשכם די בארעא דכנען במיתוהי משון

ר ש י

א' ל': (י) ויבן לו בית. שהה שם שמונה עשר חדש קיץ וחורף וקיץ. סכות קיץ. בית חורף. סכות קיץ: (יח) אלס. אלס בנופו שנתרפא מללעתו. אלס נממונו אלס חסר כלום מכל אותו דורון. אלס בתורתו אלס שכת תלמודו בבית לבן: עיר שכם. כמו לעיר וכמוהו עד בואנה

בית

ב א ו ר

יורה שהו כפירש"י והראב"ע, והמתרגם האשכנזי תרגם בפירש"י לחלקו לב' מאמרים, אך במאמר אמלח מן בעיני אדני, נטה קלת מפירש"י שאמר שהוא נקשה מיעקב שלא יעשה לו גמול, והוא יפרש למה זה תעשה לי הטובה הזאת, די לי במציאת הפן בעיניך, וטוב לי זה מכל המחנות, ויקושרו לפי' המאמרים היטב: (יז) סכחה, יראה שהוא סכות שבעבר הירדן במלכות סיחון המוזכר בספר יהושע (י"ג כ"ז), ויש עוד סכות אלל מזרים, והוא המסע הראשון לישראל שנסעו מועמסם לסכות: ויבן לו בית, יתכן כי היה מקום אין שם עיר, והולך לבנות לו בית ולעשות סכות: (יח) ויבא יעקב שלם עיר שכם וגו' משון ארם, רש"י כתב אלס בנופו ובמאנו ובמורתו כחומר לחבירו ילף פלוני מבין שני אריות ובא אלס אף כאן ויבא יעקב אלס מלכן ואעזו, וכן ת"א ויב"ע, וכן מתורגם בל"א. והראב"ע פי' שבא בשלום ולא אירע לו שום מזרע בני עתה יחל לספר מזרע דינה, אבל הרשב"ם כתב ויבא יעקב שלם, אל עיר שמה אלס, כמו עד בואנה בית לחם (רות א' י"ע), עיר שכם, עירו אל שכם, כמו כי חשבון עיר סיחון מלך האמרי הוא (במדבר כ"א כ"ו), כדכתיב וירא אתה שכם בן חמור החזי נשיא הארץ, והאפרס שכם שם העיר טועה הוא, אלס מזינו בכל מקום עיר כיון עיר ירושלים, אלס העיר חכרת אצרי השם, ואפי' אלס זאת היא שכם אמא לזכרון גבורת בני יעקב שזו אל שמה שכם כדכתיב בלח שקרא בית אל, וכדכתיב ויקראו ללשם דן בשם דן אניהם (יהושע י"ט מ"ז), לזכרון גבורתם שהרגו אנשי העיר, וכדכתיב ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר בשם בנו חנוך (לעיל ד' י"ז), וגם מי שאפרס אלס, אלס בתורתו אלס נממונו, טועה הוא לפי הפשט שאין דרך הקרא לדבר כך וגם מה צורך וכו' בשביל מיעוט דורון שנתן לעצו הולך לכתוב בן עב"ל מוגה מפי' הרשב"ם ישן כ"י על קלף, ונוסח הדפוס הוא מוטעה, ודעת מהר"י לברנבאל היא באופן אחר שהאחו הוא כולו הי' נקרא שכם ובתחלת המחז' שהי' ללד פדן ארם היה שם עיר ושמה אלס והיא רחוקה מחברון הרבה, ואם ענה שכם אלס דינה, והי' במחז' הוא ג"כ עיר שמה שכם והיתה קרובה לחברון כמו מהלך יום ושם היו בני יעקב רועים כשאכרו את יוסף, ואם שקלקלו בה השכטים אינה שכם שענו בה את דינה כי אותה שקלקלו בה השכטים נקראת שכם, ואותה שענו בה את דינה נקראת אלס ולא נקראת שכם רק בשם הכללי של המחז' הוא, ע"ש שהאריך בקושיות כמנהגו, ולא ידעתי איך יפרס ויהי בשלם סבו ומצותו כליון (תהלים ע"ו ג'), היכן מזינו שכן בשלם העיר אשר נקלה שכם, כי לש מחאנו שישכן שכינתו רק בשילה, וכשאזכרה, בנוב וגבגון, ואח"כ נחר עוד בירושלים לקדושת עולם, והנה

כַּנְעַן בְּבֵאוּ מִפְּנֵי אֲרָם וַיִּחַן
אֶת־פְּנֵי הָעִיר: (ט) וַיִּקַּן אֶת־
חֵלְקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה־שָׁם
אֶהְרֹן מִיד בְּנֵי־חַמּוֹר אָבִי שָׁכֵם
בְּמֵאָה קְשִׁיטָה: (כ) וַיַּצִּב־שָׁם

א"ס ער פֶּאָן פֶּרֹן אַרם צוריק
קאַם, אונד שלוג ויין הירטענ-
לאַנער אויף פֶּאָר דער
שטאַרט. (ט) ער קויפֿטע
דאָן שטיק פֶּעלרעם, וואָ ער
זיין צעלט אויפֿריכטעטע, פֶּאָן
דער האַנד דער קינדער
חמור'ס, שכם'ס פֶּאַטערס,
אום הינדערט קשיטה. (כ) דאָ-
זעלכסט זעטצטע ער איינען

מובח

תרגום אונקלוס

מִפְּנֵי אֲרָם וַיִּשְׂרָא לְקַבֵּל אֶפְנֵי קַרְתָּא:
(ט) וַיִּכְּן ית אַחְסַנְתַּ חֶקְלָא דִּי פֶרְסִיָּה תַמְּן
לְמִשְׁכַּנְיָהּ מִידָא דְבְנֵי חַמּוֹר אָבוּהֵי דְשָׁכֵם
בְּמֵאָה חוּרְפִין: (כ) וַאֲקִים תַמְּן מִדְּבַחָא
וּפְלַח

ר ש"י
בית לחם (רות א'): : בנאו מפדן ארם.
כאדם האומר לחנרו ילא פלוני מבין
שני אריות ונא שלם אף כן ונא שלם
מפדן ארם מלכך ומעשו שזדווגו לו בדרך:
(יט) קשיטה. מעה. א"ר עקיבא כשהלכתי
לכרכי הים היו קורין למעה קשיטה:
ויקרא

ב א ו ר

והנה חז"ל אמרו ששלם היא ירושלים, ולפי"ד נריך לפרש הכסוק ויהי בשלם וגו' שהוא נפל
לשון במלות שונות, ודבריהם אמת, אבל לפי מה שהראונו חז"ל לחקור בפשוטו של מקרא כפי
השגתנו, נ"ל לפרש ע"פ פשוטו הפך מפירושו של מהרי"א, כי המחוז כולו הו' נקרא שלם,
ונה עיר שמה שכם, ויהי' פי' הפסוק ויבא יעקב לארץ שלם לעיר שנה שמה שכם (או כפי'
הרש"ס לעירו של האיש שכם), והיה לפי דעתי במחוז ההוא גם עיר שילה, כי היא סמוכה
לשכם, כמ"ש ויאסף יהושע את כל שבטי ישראל שמה וגו' (יהושע כ"ד א'), ויש לו חק ומשפט
בשכם (שם כ"ה), וכמו שם אח"י ויקח אתן גדולה ויקימה שם תחת האלה אשר במקדש ה'
(שם כ"ו), ואז הו' הארון בשילה, וכן כתוב ויאמרו הנה חג ה' בשלו מימים ימימה אשר
מלפונה לבית אל מזרח השמש למסלה העלה מבית אל שמה (שופטים כ"א י"ט), וכתוב
עוד ויבאו אנשים משכם משלו ומשמרון (ירמי' מ"א ה'), והיו גם נוב וגבעון במחוז ההוא,
וגם ירושלים הו' במחוז ההוא, ולכן אמר ויהי בשלם סבו, כלל בזה משכן שילה ונוב וגבעון,
ולכן קראם בשם המחוז הכולל את כולם, ואמר סבו שפירושו דירת ארעי, לפי שלא היתה
קדושתן קדושת עולם, ואין אחת מהן המקום אשר נחר ה' לשבתו עד עולם, ומעונתו בניין
שהיא מעון לו ודירת קבע כי קדושתה קדושת עולם, והפריד ביניהם לקרא לניון בשם הפרטי
המיוחד אליה, ולא כללה בשם שלם שכולל גם אותה, בעבור הפרש קדושתה שהיא קדושת
עולם, מקדושת שילה ונוב וגבעון שאיננה לעולם, וקשיותו של מהרי"א בטלות הן, אך אין
דעתי להאריך פה, ומלאתי מפורש בספר הישר בדברי, שכתוב שם בזה הלשון, ויהי מימים
ויסע יעקב מגבול הארץ ויבא בארץ שלם היא עיר שכם אשר בארץ כנען עב"ל, ולפי"ד נריך
שיתורגם בל"א (יעקב קחץ חין דיו פרקווינן שלם, חין שכב'ס טטארט חן): ויחן אח פני העיר,
שמה לפני העיר, ולפני ואחרי יאמרו על גוף האדם וממו בשלם לשאר הדברים: (יט) חלקת
השדה, חלק כשדה: במאה קשיטה, מעה, וכן בדברי חז"ל אמר ר' עקיבא כשהלכתי לערבא

ה מ ע ר

(יט) ויקו, הזכיר הכתוב זה להודיע שגם ליעקב כבר היתה אחוזת נחלה בארץ ישראל, וכאשר
הערכו ע"ז פעמים. קשיטה, אולי היתה זאת מטבע כש"ד ית אשר הביא יעקב עמו מעבר
הנהר, ושיעור קשיטה כמו בשדה בחלוק אמות הדומות כ"ף בקו"ף ודל"ת בטי"ת. (כ) ויצב,
שם

ויש לח לג לר

חרגום אשכנזי רנט

מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל: * ס לד (א) ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בכנות הארץ:

אלטאר, אונד נאנטע איהן: נאטט איז דער גאטט ישראל! לד (ז) דינה לאה'ס טאָכטער, דיא זיא דעם יעקב געבאָהרע, נינג אויב, זיך אויב צו זעהען אונטער דען טעג טערן דעם לאַנדעס. (ג) דאָ ער.

חרגום אונקלום

ופלח עלוהי קדם אל אלהא דישראל: לד (א) ונפקת דינה בת לאה די ילידת ליעקב למחוי בכנת ארעא:

ר ש י

(כ) ויקרא לו אל אלהי ישראל. לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל אלא על שם שהיה הקב"ה עמו והלילו קרא שם המזבח על שם הנס להיות שמו של מקום נזכר בקריאת השם כלומר מי שהוא אל הוא הקב"ה הוא לאלהים לי שמי ישראל. וכן מלינו נמשה ויקרא שמו ה' נסי (שמו י"ו) לא שהמזבח קרוי ה' אלא על שם הנס קרא שם המזבח להזכיר שמו של הקדוש ברוך הוא ה' הוא נסי. ורבתינו דרשו שהקב"ה קראו ליעקב אל. ודברי תורה כפטיש יפוכן סלע מתחלקים לכמה טעמים. ואני ליבנ פשוטו של מקרא באתי: לד (א) נת לאה. ולא נת יעקב אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה שאף היא ילאתית היתה שאת ותלל

וחוא

ב א ו ר

שמעתי שהיו קורין למעה קשיטה, אבל אונקלם חרגס חורפן (טונים חריפים בכל מקום נגון עבר לסחר), וחרגס ג"כ כנשת הלאן (לעיל כ"ח כ"ח), חורפן דעאן, והנה לפי דעת רבי עקיבא מאה קשיטה הם חמשה שקלים, כי עשרים גרה השקל והגרה היא מעה כמו שחרגס אונקלום עשרים גרה (שמות ל' י"ג), עשרין מעין, וכן כתוב בספר הישר בחמשת שקלים: (כ) ויקרא לו אל אלהי ישראל, לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל אלא על שם שהי' הקב"ה עמו והלילו קרא שם המזבח על שם הנס להיות שמו של מקום נזכר בקריאת המזבח, כלומר מי שהוא אל הוא אלהים לי שמי ישראל, וכן מלינו נמשה ויקרא שמו ה' נסי (שמות י"ז ט"ו) לא שהמזבח קרוי ה', אלא ע"ש הנס קרא שם המזבח להזכיר שמו של הקב"ה ה' הוא נסי, ורבתינו דרשו שהקב"ה קראו ליעקב אל ודברי תורה כפטיש יפוכן סלע מתחלקין לכמה טעמים ואני ליבנ פשוטו באתי, כל זה לשון רש"י, והנה לדקו דברי הרב בפשוטו של מקרא, ויהא טעם לו כטעם קרא לו בנימן (לקמן ל"ה י"ח) (ר"ל קרא איתו), וקרא לך גדר פרץ (ישעי' נ"ח י"ב), (וקורא אומך), ודע כי המנהג הזה בישראל כן שיקראו השמות בשמיה האל כמו לוריאל לורי שדי כי יגיד הקורא שהאל הוא לורי ושדי הוא לורי וכן עמנו אל, וכן שם המשיח ה' לדקנו (ירמי' כ"ג ו'), ושם ירושלים ה' שמה (יחזקאל מ"ח ל"ה), וכן יעשה בשמות המלאכים גבריאל מיכאל כי בעבור גדולת נחם יגידו בשמם כי הגבורה לאל ומי במהו, אבל אונקלום אמר ופלח עלוהי קדם אל אלהא דישראל, ויהיה טעם לו כטעם בו כדרך כי במר אתה לבן ישי (שמואל א' כ' ל'), והחזיק לו (שם ז' ט"ו ה'), למי מריבה (במדבר כ' כ"ד), (הרמב"ן), וכפירוש"י פי' גם הרשנ"ס והראב"ע, וכן מתורגם בל"א:

לד (א) וחצא דינה, כי חוץ לעיר נטה אהלה וילאה משם ונכנסה לעיר: בה לאח אשר ילדה ליעקב, הטעם לומר שהיא אחות שמעון ולוי המקנאים ונוקמים נקמתה והזכיר אשר ילדה ליעקב כי כל האחים קנאו בה, (הרמב"ן): לראות בכנות הארץ, יב"ע

ה מ ע מ ר

שם נ"י: קרוב להר גרזים ולהר טיבל לפיכך זכר הכתוב שנה שם מזבח, וכמו שכתבתי בריש פרשת לך לך.

לד (א) וחצא דינה, הרב המנאר כתב ע"פ הרשנ"ס כי חוץ לעיר נטה אהלו וילא משם